

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра документознавства і музейної справи

ЗАТВЕРДЖЕНО
Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації
проф. Гаврилюк С. В.
Протокол № _____ від 14.10. 2018 р.

ПРОГРАМА
нормативної навчальної дисципліни
ІСТОРІЯ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ

підготовки бакалавра

спеціальності 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство»
освітньої програми «Музейний менеджмент, культурний туризм»

спеціальності 032 «Історія та археологія»
освітньої програми «Історія, музеєзнавство, екскурсознавство»

Програма навчальної дисципліни «ІСТОРІЯ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ» підготовки бакалавра, галузі знань 02 «Культура», спеціальності 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство», за освітньою програмою «Музейний менеджмент, культурний туризм»; галузі знань 03 «Гуманітарні науки», спеціальності 032 «Історія та археологія», за освітньою програмою «Історія, музеєзнавство, екскурсознавство».

«11» вересня, 2018 р. – 18 с.

Розробники: Надольська В. В., доцент кафедри документознавства і музейної справи, к.і.н., доцент.

Рецензент: Гаврилюк О. Н., доцент кафедри археології, давньої та середньовічної історії України, к.і.н., доцент.

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри документознавства і музейної справи

протокол № 2 від 18 вересня 2018 р.

Завідувач кафедри: (Бондаренко Г. В.).

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету історії, політології та національної безпеки

протокол № 2 від 25. 09. 2018 р.

Голова науково-методичної комісії факультету (Шваб А. Г.).

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Денна форма навчання	Галузь знань 02 «Культура» 03 «Гуманітарні науки»	Нормативна
Кількість годин/кредитів 210/7	Спеціальність 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство» 032 «Історія та археологія»	Рік підготовки 1-й Семестр 1-й
ІНДЗ: є		Лекції 40 год.
	Практичні (семінари) 50 год.	
	Лабораторні ____ год.	
	Самостійна робота 106 год.	
	Освітня програма «Музейний менеджмент, культурний туризм» «Історія, музеєзнавство, екскурсознавство»	Консультації 14 год.
		Форма контролю: екзамен
	Освітній ступінь бакалавр	

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ

Дисципліна «Історія музейної справи» належить до переліку нормативних навчальних дисциплін підготовки бакалаврів за спеціальністю 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство», освітньою програмою «Музейний менеджмент, культурний туризм»; спеціальністю 032 «Історія та археологія», освітньою програмою «Історія, музеєзнавство, екскурсознавство». Вона спрямована на: вивчення студентами процесів формування і розвитку музеального феномену, його сучасних форм; якнайширшого їх ознайомлення з проблемами, що вивчає історична музеологія; з'ясування етапів формування музею як соціокультурного інституту, особливостей його функціонування в різних політичних і соціально-економічних умовах; оволодіння методикою історико-музеологічних досліджень, методологією систематики і типології, аналізу досліджуваних наукою культурних процесів і явищ для їх результативного та кваліфікованого самостійного практичного використання у гуманітаристиці.

Мета навчальної дисципліни: підготовка майбутніх музейних менеджерів, екскурсоводів до використання отриманих знань та умінь у майбутній професійній діяльності; формування системних знань про появу та інституціалізацію у різних регіонах світу музеїв, особливості розбудови музеїв як соціокультурного інституту та практичних навичок використання набутих знань у прикладному музеєзнавстві, екскурсології та інших гуманітарних

науках, культурно-освітньому процесі закладів культури; формування навичок здійснення самостійної дослідницької діяльності; розвиток мотивації студентів до професійного самовдосконалення в напрямі використання найновіших досягнень сучасної вітчизняної і зарубіжної музеологічної науки.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Історія музейної справи» є: засвоєння студентами вузлових питань історичної музеології, закономірностей та передумов появи музеїв, особливостей діяльності музеїв у різних країнах світу; оволодіння методикою і методологією систематики та типології, аналізу досліджуваних історичною музеологією процесів і явищ.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

До кінця навчання студенти повинні оволодіти наступними компетенціями:

Бакалавр повинен знати: джерела історичної музеології; періодизацію та етапи розвитку музеального феномену; історичні передумови формування музеїв; особливості розвитку європейських та вітчизняних музеїв у кожен історичну епоху; особливості появи і розвитку музеїв в країнах Америки, Австралії, Азії та Африки; найцінніші музейні предмети найбільших музеїв світу; сучасні тенденції в розвитку музейництва; понятійно-термінологічний апарат науки.

Бакалавр повинен вміти: аналізувати вузлові проблеми історичної музеології; використовувати наявні джерела для вивчення історії окремого музею; визначати тенденції історичного розвитку музеїв світу; характеризувати найбільш відомі музеї світу та українські музеї; показати особливості музейної культури як невід'ємної складової загальнолюдської культури.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Передумови становлення і розвиток музейництва до початку XIX ст.

Тема 1. Історична музеологія.

Зародження та розвиток музеологічних знань. Музеєзнавство і музеологія. Наукові підходи до визначення сутності музеології та музеєзнавства. Спеціальне і загальне музеєзнавство. ІКОФОМ та завдання координації теоретичних досліджень у сфері музеології. Предмет пізнання музеології. Музеальність. Завдання музеології. Історична музеологія. Історія музеального феномену. Музейна інституція як об'єктивна форма. Музеальне відношення. Історія музею та музеальності. Проблема періодизації. Первинні та вторинні джерела історії музеальності. Історіографія історії музейної справи. Наукові дослідження історії колекціонування (Ф. Тейлор, Н. фон Хольст, П. Кабанне, К. Помян, В. Грицкевич, Т. Юренєва),

розвитку спеціалізованих форм і типів музеїв (Ф. Клемм, Ж. Базен), музеїв окремих країн (І. фон Шлоссер, В. Шерер, Дж. Льюїс).

Тема 2. Домузейна епоха. Грецька античність.

Найдавніші форми колекціонування за археологічними дослідженнями (царські колекції Ашурбаніпала, Набоніда та ін.). Мусейон у Стародавній Греції. Зібрання, охорона і облік вотивних предметів у грецьких святилищах та храмах. Пінакотеки грецького світу. Стоя Пойкіле. Особливості перших колекцій у Стародавній Греції. Колекція Аристотеля. Формування цілеспрямованого колекціонування в епоху еллінізму. Олександрійський мусейон і бібліотека. Колекціонування пергамських правителів Атталідів.

Тема 3. Домузейна епоха. Стародавній Рим.

Військові трофеї у Стародавньому Римі. Формування інституту приватного колекціонування (Корнелій Сулла, Марк Скавл, Гай Веррес, Цицерон, Пліній Молодший та ін.). Об'єкти римського колекціонування. Становлення ринку творів мистецтва. Рух за публічний доступ до скарбів мистецтва. Храмові зібрання. Портик Метелла. Перша публічна галерея. Збереження, експонування і демонстрація громадських зібрань Стародавнього Риму. Занепад колекціонування в Римській імперії під натиском ранньо-християнської ідеології.

Тема 4. Мотивації домузейних зібрань та колекціонування.

Поняття «колекція». Зібрання предметів як засіб естетичного переживання; сакральна та економічна мотивація колекціонування; мотивація соціального престижу; зібрання патріотичного характеру; колекціонування як засіб допитливості та дослідницької діяльності; зібрання як доказ родинності із легендарними предками. Зібрання пам'яток як вираз єдності середземноморського і середньоазіатського світу. Види побутування домузейних зібрань. Діалогічна і монологічна форми представлення домузейних зібрань.

Тема 5. Протомузейна епоха.

Особливості середньовічної культури. Церковні скарбниці Європейського Середньовіччя: склад та джерела поповнення. Символіка оздоблення храмів. Світські скарбниці. Зміст терміну «гардеробна». Скарбниці Карла Великого, Карла V Мудрого московських царів. Приватне колекціонування та його особливості (Ніколо Кресценті, Джордано Орсіні, Генрі Вінчестерський, Жан Берійський). Виникнення прамузейних моделей у добу Київської Русі: культурно-історичні умови, зміст, форма, соціальне призначення. Концентрація музейних цінностей в українських землях у XIII–XVI ст.: приватні та монастирські зібрання, державні і церковні скарбниці. Зміцнення зв'язків між людьми за допомогою архівів, бібліотек і домузейних зібрань. Формування перших колекцій в державах Сходу. Храмові скарбниці та зібрання правителів. Імператорське та приватне колекціонування в Китаї.

Тема 6. Історичні передумови появи музеїв.

Епоха Відродження. Ідеологія гуманізму та формування нової культури. Визначне місце творів мистецтва в колекціях доби Відродження. Передумови появи феномену музею в Італії в XV столітті. Формування цілеспрямованого колекціонування (Франческо Петрарка, Поджо Браччоліні, Франческо Скварчоне). Колекції Медичі у Флоренції в XV ст. Колекції папського дому в Римі. Проблеми термінології ренесансних експозицій (кабінет, студіоло, антикварій). Сутність музею в уявленнях гуманістів Марсиліо Фічіно і Джана Паоло Ломаццо. Новий зміст терміну «музей» та його поширення в Італії.

Тема 7. Поява музеїв у Європі. Термінологія Ренесансних експозицій: галерея, кабінет, пінакотека, антикварії, студіоло, музей. Кабінети і галереї епохи Відродження. Концепція студіоло. Студіоло Федеріго II да Монтефельтро в Урбіно (1476 г.), Франческо I Медичі у Флоренції. Гротто Ізабелли д'Есте в Мантуї: концепція, формування, склад зібрання. Функції антикваріїв. Римські антикварії (Капітолійський, Бельведерський дворик у Ватикані). Сікстинська Капелла. Лоджія Рафаеля. Галерея Уффіци. Публічний статуарій Грімані у Венеції: програма антикварію, експозиційна схема, особливості колекції. Антикварій Віспасіана у Мантуї. Зібрання портретів італійського гуманіста Паоло Джовіо в Комо. Кунсткамера, вундеркамера і шатцкамера. Мюнц-кабінет. Кунсткамера Фердинанда I Габсбурга у Відні, Дрезденська і Мюнхенська кунсткамери.

Тема 8. Художнє колекціонування в Європі в XVI ст. Колекції в Фонтенбло як вияв політичних претензій Франциска I. Традиції художнього колекціонування в Баварії Вільгельма IV фон Віттельсбаха та його нащадків. Праця С. фон Квіхельберга – перша спроба формування теорії музейного колекціонування. Реалізація в Кунсткамері та Антикварії мюнхенського замку Віттельсбахів Нойвесте найбільш універсальної й енциклопедичної музейної програми XVI ст. Колекції Габсбургів в Австрії, Іспанії та Чехії. Програма експозиції, склад колекції та розміщення експонатів в Амбраському замку Фердинанда II. Колекції іспанського короля Філіпа II Габсбурга. Музейна програма і зібрання Рудольфа II в Празі. Формування європейської історії мистецтва і колекціонування.

Тема 9. Природничє колекціонування в Європі в XVI – XVII ст. Детермінанти появи і розвитку природничо-наукових кабінетів. Перші природничо-наукові кабінети європейських дослідників XVI ст. та їх відмінність від інших музейних закладів епохи пізнього Відродження (кабінети швейцарського природознавця Конрада фон Геснера, Улісса Альдрованді в Болоньї, Франческо Кальчоларі в Вероні, Мікеле Меркаті у Римі, Ферранте Імперато в Неаполі). Перші каталоги природничонаукових кабінетів. Природничо-наукові кабінети академій і наукових товариств у XVII ст. (академія Федеріко Чезі у Римі, академія дослідів у Флоренції, музей Атанасія Кірхера в римському Колегіумі). Анатомічні театри і кабінети.

Тема 10. Художнє колекціонування в Європі в XVII ст. XVII століття – «золоте століття» колекціонування. Перетворення колекціонування у позастанове і поза національне явище. Твори мистецтва як форма вкладення капіталів. Поява художніх аукціонів. Початок нового етапу у світовому музейництві: фактори впливу, сутність, особливості. Художні зібрання європейських монархів (англійський король Карл I Стюарт, французький король Людовик XIV, кардинали Рішельє та Мазаріні, іспанський монарх Філіп IV, ерцгерцог Леопольд Вільгельм правитель Південних Нідерландів, шведська королева Христина, правитель Баварії Максиміліан I). Створення у Римі знаменитих галерей Боргезе, Дориа-Памфілі, Спада, Колонна, Паллавічіні. Особливості експозицій палацових галерей. Палатинська галерея (галерея Пітті).

Реалізація музейної потреби в українському суспільстві кінця XVII – середини XVIII ст. «Храми держави» та «козацькі собори»: архітектурна семантика, просторово-речова фіксація етнокультурних ознак українства, склад історико-художніх пам'яток, музейні функції. Прамузейні осередки в замках, палацах, садибах суспільної еліти. Приватні колекції представників козацької старшини. Родинні («хатні») комплекси музейного значення в селянському середовищі.

Перші спроби каталогізації культурно-історичних пам'яток та теоретичного забезпечення музейної справи (Джуліо Манчіні «Роздуми про живопис», І. Д. Майор «Непередбачувані думки про кунсткамери і натуралієнкамери», Д. В. Моллер «Про кунсткамери і натуралієнкамери», М. Б. Валентіні «Музей музеїв», Каспар Найкель «Музеографія»). Пріоритети формування музейного фонду. Характерні музейні моделі та їх соціальні функції. Загальні результати еволюції музейної справи протягом прафеноменального періоду.

Тема 11. Колекціонування і перші публічні музеї епохи Просвітництва (XVIII ст.). Ідеологія Просвітництва та її вплив на колекціонування. Назви приміщень для колекцій. Розвиток приватного колекціонування в країнах Європи та його специфіка. Колекціонери епохи Просвітництва. Художній ринок і формування інституту атрибутування пам'яток. Кабінети воскових фігур і панорами. Поступ музейництва протягом XVIII ст. Вплив ідеології Просвітництва на характер музейного будівництва. Зростання педагогічних функцій музею. Осмислення місця музеїв у культурному житті. Перші кроки державної музейної політики. Початок профілізації музейних зібрань. Формування музейних мереж у європейських країнах: початкова стадія. Музей Ашмола. Формування першого публічного музею в Англії. Дрезден – центр художнього колекціонування. Заснування Дрезденської картинної галереї. Формування картинних галерей в Австрії. Формування в Луврі Музею Франції. Французька революція і створення спеціалізованих музеїв.

Тема 12. Музейництво в Російській імперії. Передумови становлення музею як соціокультурного інституту в Російській імперії та його особливості. Приватна колекція Петра I, «Государев кабинет». Модель-камера. Перша в Росії палацова картинна галерея у петергофському Монплезірі. Колекціонери Петровської епохи (кабінет Я. В. Брюса, колекція Д. М. Голіцина, зібрання Б. П. Шереметєва, А. Демидова, О. Д. Меньшикова). Кабінети наукових та освітніх закладів (Московський університет, Петербурзька Академія художеств, Горне училище, Вільне економічне товариство). Іркутський музеум. Формування колекцій і становлення музею Кунсткамера. Перетворення Кунсткамери в підрозділ Академії наук. Історичні умови формування палацового музею Ермітаж. Набуття статусу публічного музею.

Ідеологічні та художньо-стилістичні засади формування музейних закладів на вітчизняних теренах у добу Просвітництва. Основні музейні моделі другої половини XVIII ст.: раціонально-прагматичні музеї західноєвропейського зразка, палацові музеї, садибні комплекси. Переміщення значної кількості українських культурно-історичних пам'яток до музейних осередків Російської імперії.

Змістовий модуль 2. Розвиток музейної справи у XIX – на початку XXI ст.

Тема 13. Наполеонівські війни і музейне будівництво. Ідеологічне обґрунтування політики конфіскації художніх цінностей у підкорених французькою армією народів. Мирні угоди як юридичне визначення квот культурних цінностей, які відправлялися до Парижу. Проголошення Парижу художньою столицею світу. Формування та функціонування музею Наполеона. Діяльність Вівана-Денона. Музейна політика революційної та наполеонівської Франції. Провінційні публічні музеї. Пінакотекка Брера в Мілані. Особливості появи Рейксмузеуму в республіканській Голандії. Перші спроби створення публічного музею в Іспанії. Прадо. Розпад імперії Наполеона та зміни в музейному будівництві. Реституція культурних цінностей. Старий музей і Новий музей у Берліні. Гліптотека і Стара пінакотекка в Мюнхені.

Тема 14. Процеси становлення в Європі національних музеїв. Зростання національної самосвідомості європейців. Розвиток музейної справи в XIX – на початку XX ст. Музей в системі цінностей європейського суспільства XIX ст. як заклад загальнонаціонального значення та необхідний атрибут суверенної держави. Формування суспільної музейної свідомості, поява традиційної (академічної) моделі музейного закладу, її соціальні функції. Перетворення закритих зібрань старожитностей європейських монархів у публічні установи (Дрезден, Москва, Петербург). Формування музеїв національної історії і культури (Угорський національний музей, Національний музей у Празі, Національний музей старожитностей у Копенгагені, Німецький національний музей у Нюрнберзі, Музей національних старожитностей у Сен-Жермені

Національний музей старожитностей у Бухаресті, Румянцевський музей, Державний історичний музей у Москві). Поява музеїв національного мистецтва (Національний музей сучасного мистецтва у Парижі, Нова пінакотека в Мюнхені, Національна галерея британського мистецтва, Третьяковська галерея).

Тема 15. Роль музею в збереженні традиційної культури. Зростання зацікавленості національною і культурною самобутністю народів. Етнографічне колекціонування в другій половині XIX ст. Створення Артуром Хаселіусом виставки «Скандинавська етнографічна колекція». Поява першого музею під відкритим небом. Вплив етнографічних виставок на розвиток експозиційних ідей. Музеї „in situ”. Формування і розвиток музеїв сільського господарства. Семантика експозиції музеїв сільського господарства. Музеї сільського господарства світу. Міжнародна асоціація музеїв сільського господарства. Концепції розвитку етнографічних музеїв в сучасних умовах.

Тема 16. Музейна спеціалізація. Кількісне зростання музейних закладів у Європі. Вплив диференціації наукового знання на спеціалізацію музеїв в XIX ст. Фахівці музейної справи – представники різних наукових дисциплін. Реорганізація Кунсткамер. Зміни критеріїв оцінки мистецтва минулих історичних періодів та формування колекцій давньохристиянського, візантійського, ранньосередньовічного, східного мистецтва, рококо. Єгипетський музей. Григоріанський етрусський музей. Віденський музей гравюр Альбертіна. Відкриття спеціалізованих музеїв декоративно-вжиткового мистецтва, художніх промислів і ремесел. Формування музеїв науки і техніки. Профільна структура національних музейних мереж. Фіксація емпіричного досвіду музейництва та проблема теоретичного забезпечення. Роль приватного колекціонування в розвитку музейної справи. Державні заходи та громадські ініціативи в музейній сфері.

Тема 17. Становлення українського музейництва. Державна політика Російської та Австро-Угорської імперій щодо збирання, збереження та демонстрації пам'яток музейного значення і засоби її практичної реалізації. Наукові товариства і музейництво. Внесок учених – археологів, етнографів, істориків, мистецтвознавців тощо (В. Хвойки, Б. Ханенка, М. Терещенка, О. Бобринського, М. Біляшівського, Д. Щербаківського) – у розвиток музейної справи. Вплив романтизму на вітчизняне музейництво. Створення перших музейних закладів (Миколаївський археологічний музей (1806 р.), Феодосійський музей старожитностей (1811 р.), Одеський музей старожитностей (1825 р.), Керченський музей старожитностей (1826 р.) та ін.). Університетські музеї в Україні у XIX ст. Відкриття Київського міського музею старожитностей у 1899 р. Поширення і збагачення музейної мережі. Становлення вітчизняної музеології. Приватні музеї та їх вплив на музейництво.

Тема 18. Принципи комплектування й експонування музейних зібрань. Суспільна думка XIX ст. про соціальне значення музеїв. Принцип повноти і систематичності колекцій. Історико-систематичний і історико-монографічний принципи формування художніх музеїв. Склад музейних зібрань, засоби демонстрації пам'яток. Класифікаційна система експонування. Систематичні експозиції. Географічний принцип систематизації етнографічної експозиції. Музеї зліпків. Система обліку, збереження та дослідження музейних цінностей.

Тема 19. Музеї і освіта. Публічні музеї та створення загальнодоступних експозицій. Формування просвітницької функції музею. Нові принципи показу експонатів, спрямовані на активізацію ролі відвідувачів. Форми спілкування з музейною аудиторією. Створення освітніх експозицій і лекційна робота. Екскурсійний показ музейних колекцій. Розширення можливостей огляду музеїв широкою аудиторією. Зростання кількості відвідувачів. Створення музеїв при вищих навчальних закладах. Нові організаційні форми виховання учнів музейними засобами. Створення музеями системи і методики занять зі школярами і вчителями. Музейний діалог. Перший європейський музезнавчий журнал «Музеумкунде» («Музейна справа»). Поява та діяльність педагогічних музеїв. Перетворення музеїв у невід'ємну складову повсякденного життя людини.

Тема 20. Музеї Америки і Австралії. Початковий етап музейного будівництва на Американському континенті та його особливості. Становлення природничо-наукових і етнографічних музеїв у США (Чарлстонський музей, Американський музей Піла в Філадельфії). Економічне зростання та активізація художнього колекціонування. Створення в другій половині XIX ст. музею Метрополітен в Нью-Йорку, музею образотворчого мистецтва в Бостоні, Філадельфійського художнього музею, Чиказького інституту мистецтв. Створення Смітсонівського інституту. Формування і розвиток Національного музею американської історії. Національні культурні традиції і феномен американського музею: специфічне культурно-історичне підґрунтя, основні етапи, корпоративна політика, елітарна та демократична тенденції, децентралізація та демократизація, поліфонічний характер музейної мережі, високий рівень музеологічних досліджень, велика ефективність використання новітніх науково-технічних засобів. Зародження, становлення, та основні етапи розвитку музеїв Латинської Америки. Специфічні особливості музейної мережі й організації музейництва латиноамериканських країн. Музеї світового значення на американському континенті. Етапи становлення музеїв в Австралії. Відкриття першого в країні Австралійського музею. Національна галерея Вікторії. Музейництво Австралії: специфічні умови, профілізація музейної мережі, визначні музеї, перспективні проекти.

Тема 21. Музеї Африки і Азії. Африка: особливості музейної потреби серед місцевого населення та переселенців. Археологічна та мистецька спадщини, як основні об'єкти музеєфікації. Національні та місцеві музеї африканських країн. Особливе значення міжнародної допомоги для

розвитку музейної справи на Африканському континенті. Загальні культурно-історичні чинники виникнення та розвитку музейної справи, особливості музейництва в країнах Азії. Європейська колонізація і відкриття перших музеїв в Індії. Розвиток музейної культури Індії в другій половині XX ст. Колекції Топкапи-сарая. Особливості музейного розвитку Туреччини в 20-90-х рр. XX ст. Формування національних музеїв в Японії, храмові території та скарбниці країни. Поява та розвиток музейних закладів у Китаї. Вплив офіційної ідеології на розвиток музеїв Китаю. Музеї світового значення на Азійському континенті.

Тема 22. Музейне будівництво в СРСР. Встановлення більшовицької влади і нова політика в музейній сфері. Діяльність художньо-історичних комісій. Збереження культурної спадщини: досягнення і прорахунки. Формування структури органів управління музейною справою та створення законодавчої бази для її функціонування. Дискусії щодо ролі музею в нових історичних умовах. Нові функції і завдання музеїв. Формування державної музейної мережі. Ліквідація музейних закладів, які не відповідали вимогам програми соціалістичного будівництва. Централізація та профілізація музеїв у радянській державі. Особливості музейного розвитку в другій половині XX ст. Використання тематичного методу експонування в радянських музеях. Особливості розвитку вітчизняної музейної справи в радянський період.

Тема 23. Музей у тоталітарному суспільстві. Феномен тоталітаризму і культура. Музеї і пропаганда. Набуття музеями невластивих їм функцій. Особливості побудови експозицій. Тематико-експозиційний комплекс. Примусове вилучення предметів із фондів і експозицій та розпродаж музейних зібрань: причини та наслідки. Кадрова політика, планове оновлення кадрового складу працівників музеїв. Масові кадрові чистки і політичні процеси. Згорання наукових досліджень в сфері профільних дисциплін, звуження тематики комплектування музейних фондів, Друга світова війна і доля музейних зібрань Європи.

Тема 24. Нові тенденції у розвитку музейної сфери у другій половині XX – на початку XXI ст. Культурно-історична ситуація другої половини XX ст. і стан музейної сфери. Наслідки Другої світової війни для розвитку музейної справи. Процес поступового вдосконалення окремих напрямів музейної справи. Пошуки нового архітектурного образу музею. Початок міжнародного співробітництва в музейній галузі: створення ІКОМ. «Музейний вибух» 1960–1970-х рр.: передумови, сутність, наслідки. Існування музеїв «нового типу» одночасно із традиційними музеями, принципові відмінності в музейних моделях. Рівень теоретичного забезпечення музейної діяльності. Національні періодичні видання з музейної справи. Новий етап і форми міжнародної співпраці в музейній сфері. Використання музеями сучасних науково-технічних засобів. Новітнє розуміння музею та його соціальних функцій; нові критерії оцінки музейної діяльності. Пошуки оптимальних музейних моделей XXI ст. та їх різновиди. Міждисциплінарний характер теоретичного забезпечення музейної справи як обов'язкова умова її, подальшого розвитку. Реституція музейних

цінностей як актуальна проблема та шляхи її вирішення. Роль електронних засобів інформації у сфері музейництва. Основні теоретичні та практичні досягнення музейної справи в сучасних умовах.

Структура навчальної дисципліни (денна форма навчання)

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ. (семін.)	Конс.	Сам. роб.	Консуль- тації
1	2	3	4	6	7	8
Змістовий модуль 1. Передумови становлення і розвиток музейництва до початку XIX ст.						
Тема 1. Історична музеологія	4	2			2	
Тема 2. Домузейна епоха. Грецька античність	8	2	2		4	
Тема 3. Домузейна епоха. Стародавній Рим	10	2	2		4	2
Тема 4. Мотивації домузейних зібрань та колекціонування	5		2		3	
Тема 5. Протомузейна епоха	9	2	2		5	
Тема 6. Історичні передумови появи музеїв	7	2			5	
Тема 7. Поява музеїв у Європі	11	2	4		5	
Тема 8. Художнє колекціонування в Європі в XVI ст.	5		2		3	
Тема 9. Природничє колекціонування в Європі в XVI – XVII ст.	9	2	2		5	
Тема 10. Художнє колекціонування в Європі в XVII ст.	7		2		5	
Тема 11. Колекціонування і перші публічні музеї епохи Просвітництва (XVIII ст.)	11	2	2		5	2
Тема 12. Музейництво в Російській імперії	14	2	4		5	3
Разом за змістовим модулем 1	100	18	24		51	7
Змістовий модуль 2. Розвиток музейної справи у XIX – на початку XXI ст.						
Тема 13. Наполеонівські війни і музейне будівництво	9	2	2		5	
Тема 14. Процеси становлення в Європі національних музеїв	11	2	2		5	2
Тема 15. Роль музею в збереженні традиційної культури	6	2	2		2	
Тема 16. Музейна спеціалізація	7	2	2		3	
Тема 17. Становлення українського музейництва	14	2	4		5	3
Тема 18. Принципи комплектування й експонування музейних зібрань	7	2			5	
Тема 19. Музеї і освіта	9	2	2		5	
Тема 20. Музеї Америки і Австралії	9	2	2		5	
Тема 21. Музеї Африки і Азії	9	2	2		5	
Тема 22. Музейне будівництво в СРСР	11	2	4		5	
Тема 23. Музей у тоталітарному	7		2		5	

суспільстві						
Тема 24. Нові тенденції у розвитку музейної сфери у другій половині ХХ ст.	11	2	2		5	2
Разом за змістовим модулем 2	110	22	26		55	7
Усього годин	210	40	50		106	14

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Історична музеологія	2
2	Домузейна епоха. Грецька античність	4
3	Домузейна епоха. Стародавній Рим	4
4	Мотивації домузейних зібрань та колекціонування	3
5	Протомузейна епоха	5
6	Історичні передумови появи музеїв	5
7	Поява музеїв у Європі	5
8	Художнє колекціонування в Європі в XVI ст.	3
9	Природничє колекціонування в Європі в XVI – XVII ст.	5
10	Художнє колекціонування в Європі в XVII ст.	5
11	Колекціонування і перші публічні музеї епохи Просвітництва (XVIII ст.)	5
12	Музейництво в Російській імперії	5
13	Наполеонівські війни і музейне будівництво	5
14	Процеси становлення в Європі національних музеїв	5
15	Роль музею в збереженні традиційної культури	2
16	Музейна спеціалізація	3
17	Становлення українського музейництва	5
18	Принципи комплектування й експонування музейних зібрань	5
19	Музеї і освіта	5
20	Музеї Америки і Австралії	5
21	Музеї Африки і Азії	5
22	Музейне будівництво в СРСР	5
23	Музей у тоталітарному суспільстві	5
24	Нові тенденції у розвитку музейної сфери у другій половині ХХ ст.	5
	Разом	106

6. ВИДИ (ФОРМИ) ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ

1. Підготувати і представити в аудиторії презентацію (до 15 хв.) історії та збірки одного з музеїв світу (за вибором студента). Обраний підхід та використаний у презентації фактологічний матеріал визначатимуть оцінку (максимально 10 балів).

РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Дисципліна складається з двох змістових модулів та її вивчення передбачає виконання ІНДЗ. Підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою складається із сумарної кількості балів за:

1. Поточне оцінювання з відповідних тем (максимум 30 балів);
2. Виконання ІНДЗ, які зараховуються у поточний контроль (максимум 10 балів);
3. Модульні контрольні роботи (максимум 60 балів).

Поточний контроль (мах = 40 балів)		Модульний контроль (мах = 60 балів)		Загальна кількість балів	
Модуль 1		Модуль 2	Модуль 3		
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	ІНДЗ	МКР 1	МКР 2	
<p>15 12 балів – підготовка і робота на семінарських заняттях (за результатами відповідей обраховується середньоарифметичний бал (додаються всі отримані оцінки, отримане число ділиться на кількість відповідей). 3 бали за систематичну підготовку до семінарських занять та активну участь у їх роботі (доповнення, виступи з повідомленнями, рефератами, рецензування відповідей і т. д.).</p>	<p>15 12 балів – підготовка і робота на семінарських заняттях (за результатами відповідей обраховується середньоарифметичний бал (додаються всі отримані оцінки, отримане число ділиться на кількість відповідей). 3 бали за систематичну підготовку до семінарських занять та активну участь у їх роботі (доповнення, виступи з повідомленнями, рефератами, рецензування відповідей і т. д.).</p>	10	30	30	100

Оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях за 12 бальною шкалою:

- 1–3 бали – незадовільна відповідь з конспектом або ксерокопіями;
- 4–6 балів – неповна відповідь на поставлене питання з конспектом без самостійного володіння матеріалом;
- 7–9 балів – повна відповідь, студент лише частково користується конспектом;
- 10–12 балів – самостійна, повна відповідь без використання конспекту, виявлене вміння аналізувати, порівнювати матеріал, робити висновки та узагальнення.

Формою проведення МКР є письмове тестування.

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано
82 – 89	Дуже добре	
75 – 81	Добре	
67 – 74	Задовільно	
60 – 66	Достатньо	
1 – 59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Методичне забезпечення

1. Алмазова Н. С., Бикеева Н. Ю. История музеев мира: Учебно-методическое пособие для студентов дневного и заочного отделения, обучающихся по специальности «Музеология». – Казань, 2008.
2. Вайдахер Ф. Загальна музеологія: Посібник / Перекл. з нім. В. Лозинський, О. Лянґ, Х. Назаркевич. – Львів : Літопис, 2003.
3. Грицкевич В. П. История музейного дела. В 3-х частях. Часть 1: История музейного дела до конца XVIII века. – СПб. : СПбГУКИ, 2004.
4. Грицкевич В. П. История музейного дела. В 3-х частях. Часть 2: История музейного дела конца XVIII – начала XX вв. – СПб. : СПбГУКИ, 2007.
5. Грицкевич В. П. История музейного дела. В 3-х частях. Часть 3: История музейного дела в новейший период (1918-2000). – СПб. : СПбГУКИ, 2009.
6. Костыря М. А. Крупнейшие художественные музеи мира: Учебно-методическое пособие. СПб, 2011.
7. Лысикова О. В. Музеи мира: Учебное пособие. 2-изд. – М.: Флинта, Наука, 2004.
8. Мезенцева Г. Г. Музеєзнавство (на матеріалах музеїв Української РСР). – К. : Вища школа, 1980.
9. Музееведение. Музеи исторического профиля : Учеб. пособие для вузов / Под ред. К. Г. Левыкина, В. Хербста. – М. : Высш.школа, 1988.
10. Овчинникова Б., Чижова Л. Музеи России: Становление и развитие до начала XX века. Учеб.пособие. – 2-е изд., перераб. и дополн.. – Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та. 2002.
11. Основы музееведения: учебное пособие / под ред. Э. А. Шулепова. – М. : Едиториал УРСС, 2005.

12. Поршнеv В. П. Музы и музеи: учеб.-метод. пособие для студентов спец. «Музейное дело и охрана памятников». – СПб., 1997.

13. Шевченко В. В. Музеезнавство: Навч. посібник для дистанційного навчання. – К. : Університет «Україна», 2007.

14. Шляхтина Л. М. Основы музейного дела: учеб. пособие для студентов педагогич. и гуманитарных вузов. – СПб., 2000.

15. Юрeнeвa Т. Ю. Музееведение: Учеб. для студ. вуз. – М. : Академический проект, 2003.

16. Юрeнeвa Т.Ю. Художественные музеи Западной Европы. История и коллекции : рекоменд. в качестве учеб. пособия для студентов гуманитар. специальностей / Федерал. агентство по культуре и кинематографии. Рос. ин-т культурологии. – М. : Трикста : Акад. проект, 2007.

Список джерел

1. Акуленко В. І. Злочин проти пам'яті: Про нищення культурних цінностей на Україні (1927–1941 рр.). – К. : Знання, 1991.

2. Базен Ж. История искусства от Вазари до наших дней. – М., 1995.

3. Британский музей. Лондон. – М. : Искусство, 1989.

4. Бурлыкина М. И. Университетские музеи дореволюционной России : (XVIII – первая четверть XX вв.); Сыктывкар. Гос. ун-т ; Рос. ин-т культурологии. – Сыктывкар, 1996.

5. Ванцак Б. С., Супруненко О. Б. Подвижники українського музейництва. – Полтава : Світ, 1995.

6. Ватикан. – М. : Вече, 2001.

7. Всеобщая история искусства. В 6 т. – М. : Искусство, 1963.

8. Галерея Уффици. Флоренция. – М. : Искусство, 1986.

9. Государственная Третьяковская галерея. История и коллекция. – М. : Искусство, 1987.

10. Государственная Третьяковская галерея. Очерки истории: 1856–1917. – Л., 1981.

11. Гуревич А. Я. Категории средневековой культуры. – М. : Искусство, 1972.

12. 250 лет музея антропологии и этнографии им. Петра Великого. – М. ; Л., 1964.

13. Дубровський В. В. Музеї на Україні. – Х. : Держ. вид-во України, 1929.

14. Егорова К. С. Художественные музеи Голландии. – М., 1968.

15. Заславский М. А. Ландшафтные экспозиции музеев мира. – Л. : Наука, 1979. (Естественноисторические музеи Европы, США, России).

16. Зейдевитц Р., Зейдевитц М. Дрезденская галерея. – М., 1965.

17. Історія екскурсійної діяльності в Україні: навч. посіб. для студ. ВНЗ / В. К. Федорченко, О. М. Костюкова, Т. А. Дьорова, М. М. Олексійко ; М-во освіти і науки України, Київ. ун-т туризму, економіки і права. – К. : Кондор, 2004.
18. Калитина Н. Н. Музеи Парижа. 2-е изд. – М. : Искусство, 1986.
19. Калугина Т. П. Художественный музей как феномен культуры. – СПб, 2001.
20. Кузнецова И. А. Национальная галерея в Лондоне. – М., 1968.
21. Культурне будівництво в Українській РСР (1917–1941 рр.) : зб. док. / [упоряд. : З. І. Зобіна, Г. О. Кравченко, Ю. Б. Медведєва та ін. ; ред. колегія : О. І. Євсєєв (ред.) та ін.] – К. : Держполітвидав УРСР, 1959.
22. Культурне будівництво в Українській РСР 1917–1927 рр. : зб. док. і матеріалів / кол. : Ю. Ю. Кондуфор ; упоряд. В. М. Волковинський, П. С. Гончарук, А. Д. Гришин ; Київський держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – К. : Наук. думка, 1979.
23. Левинсон-Лессинг В. Ф. История картинной галереи Эрмитажа (1764–1917). – Л. : Изобразительное искусство, 1985.
24. Маньковська Р. В. Музейництво в Україні / НАН України ; Ін-т історії України. – К., 2000.
25. Махо О. Г. Студиоло Франческо І Медичи – позднеренесансная трансформація идеи правителя-гуманиста // Культура Возрождения XVI в. – М., 1997.
26. Музеи Ватикана. Рим: Альбом / Авт.-сост. З. Борисова. – М., 1974.
27. Музей д'Орсе: Париж. – К.: Мистецтво, 1991.
28. Музей и власть. Государственная политика в области музейного дела (XVIII–XX вв.). – Часть 1, 2. – М., 1991.
29. Музей и сельское хозяйство // Muzeum. – 1984. – № 143.
30. Музей истории искусства: Вена. – М.: Изобразительное искусство, 1986.
31. Музей Метрополитен. Нью-Йорк: Альбом / Авт.-сост. В. А. Суслов. – М., 1983.
32. Музейное дело России / под ред. Каулен М. Е., Коссовой И. М., Сундиевой А. А. – М. : ВК, 2003.
33. Музеи мира / ред. группа: О. Елисеєва, Т. Евсєєва. – М. : Мир энциклопедий, 2006.
34. Музеи: пересмотр границ (голография и электрография в музеях, аудиовизуальные средства, музеи общины и т.д.) // Muzeum. – 1992. – № 173/174.
35. Музеи португалоязычных стран // Museum. – 1989. – № 161.
36. Музей Прадо. Мадрид: Альбом / Авт.-сост. К. Малицкая. – М., 1971.
37. Музей Росси: Справочник. В 4 т. – М.: Искусство, 1993.
38. Национальные периодические издания по музейному делу // Muzeum. – 1991. – № 168/169.

39. Ненарокова И. С. Государственные музеи Московского Кремля. – М., 1977.
40. Николас Л. Х. Похищение Европы. Судьба европейских культурных ценностей в годы нацизма. – М., 2001.
41. Омельченко Ю. А. Шкільні музеї. – К.: Рад. шк., 1981.
42. Панас К. И. Художественный музей Метрополитен. – М. : Искусство, 1982.
43. Парки и сады // Muzeum. – 1991. – № 168/169.
44. Полунина Н., Фролов А. Коллекционеры старой Москвы. – М., 1997.
45. Пономарев Б. Б. Несовершенный музей в несовершенном мире. – М. : "ИПК Робин", 2002.
46. 500 мастеров зарубежной классики: Архитектура, живопись, графика, скульптура, декоративное искусство. Энциклопедия \ Под ред. В.М. Синкова, М.И. Андреева – М.: БРЭ; СПб.: Фонд «Ленинградская галерея», «Норинт», 1995.
47. 500 шедевров / ред. Н. А. Борисовская и И. С. Горди. – М. : Слово, 1997.
48. Равикович Д. А. Формирование государственной музейной сети (1917 – 1-я половина 60-х годов). – М., 1988.
49. Ревякин В. И. Музеи мира. – М., 1993.
50. Российская музейная энциклопедия. В 2 т. Т. 1: А – М.; Т. 2: Н – Я. – М.: Прогресс, РИПОЛ КЛАССИК, 2001.
51. Свенціцький Іларіон. Про музеї та музейництво : (нариси і замітки). – Львів : Діло, 1920.
52. Слабошпицький М. Ф. Українські меценати: нариси з історії української культури. – К. : М. П. Коць : Ярославів Вал, 2001.
53. Станюкович Т. В. Этнографическая наука и музеи. – Л., 1978.
54. Старейшие минералогические музеи СССР. – М. : Наука, 1989.
55. Сто великих музеев мира / Автор-составитель Н. А. Ионина. – М. : Вече, 2000.
56. Тарасова М. Студиоло XV – нач. XVI в. и художественная коллекция // Общество и государство в древности и средние века. – М., 1984.
57. Федорова Л. Д. З історії пам'яткоохоронної та музейної справи у Наддніпрянській Україні. 1870–1910-і рр.; відп. ред С. І. Кот ; НАН України ; Ін-т історії України. – К. : Ін-т історії України, 2013.
58. Хадсон К. Влиятельные музеи. Пер. с англ. / Кеннет Хадсон; пер. Л. Мотылев. – Новосибирск: Сибирский хронограф, 2001.
59. Чижова Л. В. Из истории художественных музеев России. – М., 1991.
60. Чистяков Г. П. Эллинистический музейон. Александрия, Пергам, Антиохия // Эллинизм: Восток и Запад. – М., 1992.

61. Чубова А. П., Иванова А. П. Античная живопись. – М., 1966.
62. Экомусеи // Museum. – 1985. - № 148.
63. Этнографические музеи и музеи под открытым небом // Museum. – 1993. – № 175 (1).
64. Юренева Т. Ю. Коллекция и коллекционеры античного мира // Вопросы истории. – 2002. – № 9.
65. Юренева Т. Ю. Музей в мировой культуре. – М.: «Русское слово – РС», 2003.
66. <http://www.googleartproject.com/> – сайт дає можливість переглянути експозиції 17 музеїв світу.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Предмет пізнання музеології.
2. Завдання історичної музеології.
3. Джерела історії музеальності.
4. Проблема періодизації.
5. Найдавніші форми колекціонування.
6. Грецька античність.
7. Колекції та колекціонери епохи еллінізму.
8. Приватні зібрання Стародавнього Риму.
9. Громадські зібрання Стародавнього Риму.
10. Церковні скарбниці.
11. Світські скарбниці і приватне колекціонування.
12. Формування перших колекцій в державах Сходу.
13. Історичні передумови появи музеїв.
14. Термінологія Ренесансних експозицій.
15. Студіоло епохи Відродження.
16. Антикварії епохи Відродження.
17. Кунсткамери епохи Відродження.
18. Фамільні зібрання роду Медичі – передумова появи Галереї Уффіці.
19. Формування Галереї Уффіці.
20. Природничо-наукові кабінети XVI–XVII ст.
21. Формування художніх колекцій у XVII ст.
22. Експозиції палацових галерей.
23. Поява музеографії.
24. Ідеологія Просвітництва і концепція публічного музею.
25. Музей Ашмола.

26. Формування першого публічного музею в Англії.
27. Дрезден – центр художнього колекціонування.
28. Заснування картинної галереї в Дрездені.
29. Історичні умови формування художніх скарбів Риму.
30. Сікстинська Капелла.
31. Пінакотека.
32. Лувр – центр наукового і культурного життя Франції XVI–XVIII ст.
33. Формування в Луврі Музею Франції.
34. Кабінети і галереї Російської імперії кінця XVII – першої чверті XVIII ст.
35. Кабінети наукових та освітніх закладів Росії. Іркутський музеум.
36. Формування колекцій і становлення музею „Петербурзька Кунсткамера”.
37. Історичні умови формування палацового музею Ермітаж.
38. Музей Наполеона.
39. Пінакотека Брера.
40. Рейксмузеум.
41. Реституція культурних цінностей після наполеонівських війн.
42. Старий музей і Новий музей у Берліні.
43. Музей в системі цінностей європейського суспільства XIX ст.
44. Перетворення закритих зібрань старожитностей європейських монархів у публічні установи.
45. Становлення українського музейництва.
46. Прадо.
47. Формування музеїв національної історії і культури.
48. Поява музеїв національного мистецтва.
49. Формування і розвиток Третьяковської галереї.
50. Етнографічне колекціонування в другій половині XIX ст. та створення першого музею під відкритим небом.
51. Вплив диференціації наукового знання на спеціалізацію музеїв в XIX ст.
52. Реорганізація Кунсткамер.
53. Відкриття спеціалізованих музеїв.
54. Формування музеїв науки і техніки.
55. Наукові принципи комплектування й експонування музейних зібрань.
56. Музеї зліпків.
57. Поява і розвиток музеїв сільського господарства.
58. Особливості функціонування музеїв у США.

59. Музеї Австралії.
60. Особливості музейного будівництва на Африканському континенті.
61. Музеї Японії.
62. Музеї Китаю.
63. Музеї і освіта в ХІХ – на початку ХХ ст.
64. Музей у тоталітарному суспільстві.
65. Розвиток музеїв в СРСР.
66. Музейництво в УРСР.
67. Створення і діяльність культурних центрів у другій половині ХХ ст.
68. Дитячі музеї.
69. Особливості функціонування тематичних парків і садів.
70. Екомузеї.
71. Інтегрований музей і „нова музеологія”.
72. Національні періодичні видання з музейної справи.